

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

ՅԻՍՈՒՍԻ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄԸ ԸՍՏ ՀԱՄԱՏԵՍԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Ա. ԳԼՈՒԽ

ԱՍՏՈՒՄՈՅ ԹԱԳԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

Իր մասնական գործունէութեան ըսկիզբէն, Յիսուս սերտիւ կապուեցաւ Հին Կտակարանին: Իր քարոզութեան առաջին նիւթը նոյն էր Յովհաննէս Մկրտչի նիւթին հետ. «Ապաշխարեցէք, զի մերձեալ է արքայութիւն երկնից» (Մատթ. Գ. 2, Գ. 17, Մրկ. Ա. 15). արդ, միայն այս մէկ անգամը չէ որ թագաւորութիւնը կը յիշատակուի Փրկչին ռուսացումին մէջ. ընդհակառակն անոր ամենէն էական կէտերէն մին է ան. առանցքը՝ որուն շուրջ կը դառնայ ամբողջ վարդապետութիւնը: Ի՞նչ է ուրեմն այս թագաւորութիւնը՝ զոր Քրիստոս եկած է հիմնել աշխարհի մէջ, և որուն սկիւղը կը յայտարարէ այնքան հանգիստաւորութեամբ:

Համատեսականները երկու մերձաւոր բացատրութիւններ ունին անոր համար. «երկնից արքայութիւնը» յատուկ է Մատթէոսի բնագրին, մինչ «Աստուծոյ արքայութիւնը» կը գտնուի միւս Աւետարաններուն, ինչպէս նաեւ Նոր Կտակարանին մէջ ամէն տեղ: Այս երկու աստիճանաց ընդհանուր համանշանութիւնէն պէտք չէ հետեցնել սակայն թէ երկուքին մէջ չկայ իմաստի նուրբ տարբերութիւն մ'իսկ: Աստուծոյ թագաւորութեան խօսքը ուշադրութիւն կը հրաւիրէ աւելի թագաւորին անձին վրայ, իսկ երկնից արքայութիւնը՝ աւելի այն ոլորտին վրայ, ուր անիկա իր թագաւորութիւնը կը գործադրէ. աստուածային գործարանաւորութիւն մըն է ան, որ երկինքէն կ'առնէ իր սկիզբը եւ հոն կը գտնէ իր վերջը. թագաւորութիւն մը, որ իր ծագումովը, ինչպէս եւ նպատակովը՝ որուն կը ձգտի, սուղուած է ան-

տեսանելի աշխարհին մէջ, թագաւորութիւն մը՝ որուն երկնաւոր գոյութիւնը վարկենական մէկ զիմայեղութիւն է լոկայն զարգացումին, զոր կատարել վերապահուած է իրեն: Եւ սակայն, այս բացատրութիւնները՝ երկուքն ալ, չատ ծանօթ էին ռարբիներուն, որոնք Մեսիան ետօվային անպատճառ ստորագասկով հանդերձ, չատ կը սիրէին պանծացնել երկինքէն եկած այս թագաւորին գերազանցութիւնը բոլոր երկրաւոր վեհապետներուն վրայ: Ասոր համար է որ երկնից թագաւորութիւն կոչումը, զոր զիրար պիտի չկարենային հասկնալ հեթանոսները, գրեթէ անյայտ է եղած Յիսուսի աշակերտներուն քարոզութեան մէջէն, եւ պահուած է մի միայն աստուածապետական աւետարանի բնագրին մէջ:

Յայտնի է թէ Խորայէլի պատմութեան հին ժամանակներէն ի վեր, այս մասնաւոր ձևով ներկայացուած էր փրկութիւնը: Ընտրեալ ժողովուրդը նկատուած էր «քահանայից թագաւորութիւն» մը (Ելք. ԺԺ. 6), Յաւիտեակտիւն վեհագոյն պաշտպանութեան ներքե: Եւ սակայն, որովհետեւ իրականին մէջ, այս իսէպլը երազային վիճակէ բնաւ դուրս չեկաւ, — քունի որ անոր վսեմ ծրագիրը չկրցաւ բնուտեղ ունենալ ներկային մէջ, — անիկա հետզհետէ անցաւ սահնցաւ դէպի ապագան, ջերմօրէն առարկայ դառնալով մարգարէական յոյսերու: Հետեւաբար, երբ Յովհ. Մկրտիչ երեցաւ՝ այդ սրտաթունդ խօսքը շրթանը վրայ. «Ապաշխարեցէք, զի մերձեալ է արքայութիւն երկնից», այդ պատգամը անձանթ բան մը չունէր իր մէջ. ու Յիսուս կրնար աւելորդ նկատել անոր մասին բացատրութիւն տալ ժողովուրդին: Պարտաւոր չէր նոյն իսկ զայն անմիջական յարաբերութեան մէջ զնկու Մեսիային տնձին հետ, — ինչ որ արդէն կը զգուշանայ ընելէ իր գործունէութեան սկիզբները — որովհետեւ Հրեաները յաճախ այնպէս ըմբռնած էին թէ այդ փառաւոր թագաւորութիւնը պիտի իրականանար աստուածային զօրութեան միջամտութեամբ միայն: Վերջապէս, թէեւ պակաս չէին անոնց մէջ նախապաշարուածներ, որոնց դէմ հարկ էր մաքառիլ, բայց Յիսուս կ'ուզէ միշտ ամէն բանի մէջ գոր-

ծաղրել երրայական պատուիրանները, ուստի և կը բաւականանայ յառաջ տանելով անցեալին մէջ արդէն զծուած ուղղութիւնները միայն: Եթէ Յիսուս ուղէր իսկ Հրէից մէջ այնքան ծանօթ եղած թագաւորութեան այդ գաղափարը ընդլայնել անոնց առջև, պէտք պիտի չլըլար երբեք մանրամասնօրէն յայտնելու նորակազմ այդ ընկերութեան պետին հանգամանքները: Այդ ինքնակալ վիհագետը՝ Աբրահամու, Իսահակայ և Յակոբու Աստուածն է, մարգարէներու Եհովան, որ Խորայէլի պատմութեան մէջ յայտնուած էր այնքան հրաշալօր գործերով: Կենդանի էակ և աղբիւր կեանքի, ինք միայն արժանի է ընդունելու ամէն մեծարանք. վառարան սրբութեան և պահպան աշխարհի մէջ բարոյական կարգին, արդարութիւն կը հատուցանէ անոնց որ իրեն կ'աղաղակեն իրենց նեղութիւններուն մէջ (Ղուկ. ԺԸ. 7):

Ստոյգ է թէ այս բոլորին մէջ երբայական կրօնքի մակարդակէն վեր բան մը չկայ, և սակայն, թէև Յիսուս Հին Կտակարանի բառերով է որ կը խօսի, բայց նոր լոյսի մը տակ է որ կը ներկայացնէ գաղափարը, երբ իր օգտագործած սկզբունքները ճոխացնելու համար անծանօթէն մեկնելով՝ կը հասնի գերագոյն յայտնութեան մը աստիճանին: Յաճախ ակնարկած է հակապատկերին՝ որ կայ Աստուծոյ մասին Հին և Նոր Կտակարաններու պարզած ըմբռնումներուն մէջ, ըսելով թէ մինչ Օրէնքին Աստուածը սրբութիւն է, Աւետարանի Աստուծոյն փառքն է սէրը: Ասիկա ըսել չէ սակայն թէ Հին Կտակարանը Եհովայի վրայ չի ճանչնար յաւերժական գութի և կարեկցութեան զգացումներ, զորս այնքան չքեղ լիզուով կը հռչակէ ընդհակառակը (Սղմ. ԺԳ. 8-13 և յլն): Բայց այդ նկատողութեան մէջ ճշմարիտ կէտը այն է թէ, աստուածային սրբութիւնը, մեղաւորին համար իր ահարկու հանգամանքովը առաջին աստիճանի վրայ է օրինական ուխտի տնտեսութեան մէջ: Արդ, մինչդեռ Սինայի Աստուածը, հզօր և նախանձոտ, չըջապատուած է սարսափէն տագնապեցնող զօրութեան մը սարուածքովը (Ելք. ԺԺ. 10-13, Ի. 18, 19 և յլն) Աւետարանի Աստուածը Հայր կը կոչուի Յիսուսէ (Մտթ. Զ. 9),

որ բաւական է ցուցնելու համար երկու կրօններու տարբերութիւնը:

Տարակոյս չկայ թէ այս կոչումն ու բոլորովին նոր չէ, քանի որ Հին Կտակարանին մէջ շատ տեղ Խորայէլ «Որդի Եհովայի» կը կոչուի. (Ելք. Գ. 22, Բ. օր. ԺԳ. 1, 2, Երմ. ԼԱ. 20), որմէ կը հասկընուի թէ Յաւիտենականը Հայր է ամէն անոնց, որոնք կը ճանչնան զինքը և կը զիմեն իրեն (Ես. ԿԳ. 16, ԿԳ. 7): Պէտք է սակայն զիտել թէ ժողովուրդը կամ գոնէ հաւատացեալ Խորայէլն է որ միահաղոյն կ'ընդունի այդ տիտղոսը: Մովսիսականութեան կրօնական ըմբռնումին համեմատ, երկրպագողը Աստուծոյ կրնար մօտենալ ղետական արարողութեանց միջոցաւ միայն. վասնզի ծիսական օրէնքը կ'արգիլէր ուղղակի յարաբերութիւնը՝ Եհովայի և աստուածապետութեան մէկ անգամին միջև:

Որքան տարբեր կերպով կը փայլի Աւետարանի սկզբունքը իր վսեմ պարզութեան մէջ: Աստուածային հայրութիւնը այնքան յստակօրէն պարզուած է և ամենուն մօտէլիլ ընծայուած, որ ընտանեկան քաղցր կապերը կ'ըլլան պատկեր Աստուծոյ և մարդուն միջև եղած յարաբերութեանց: Աստուած կը յայտնուի իրբեւ Հայր մարդոց, նոյն իսկ անոնց, որոնք զայն կը մօտնան իրենց ըմբռն և հպարտ կեանքի մոլորանքին մէջ: Ո՛հ ապաքէն իր արեւն ու տնձրեւ հաւասարապէս ամենուն կուտայ անիկա (Մտթ. Ը. 45): Եթէ ուրեմն այդպէս է երկինքի Աստուծոյն տիեզերական բարութիւնը, որչափ ևս աւելի անոր թագաւորութեան անդամները, այսինքն անոնք որ կը ճանչնան զայն ու կը պատասխանեն իր կոչին, պէտք է նային անոր իրբեւ իրենց Հօրը: Անոր ամբողջ ուղածն այն է որ յիշեն զինքը, իր մեծ գօրութիւնը, իր անսպառողորմութիւնը, խանարութեամբ և յարատեւութեամբ մօտենան իրեն (Ղուկ. ԺԸ. 1-14), բայց նաեւ որդիական վստահութեամբ, առանց արարողական շատախօսութիւններ ընելու իրեն (Մտթ. Զ. 7), այլ խելամառութիւնը այն զգացումներուն՝ որոնք բացատրուած և խտացուած են Յիսուսի իր աշակերտներուն ուսուցած տիպար աղօթքին մէջ (Մտթ. Զ. 9-13), չհազար-

գոռուելով նախ Աստուծոյ դատովը և աշխարհի մէջ անոր թաղաւորութեան յառաջդիմութեամբը, և յետոյ վատհօրէն խնդրելով իր շնորհաց օժանդակութիւնը ֆիզիկական կեանքի և յաւիտենական փրկութեան համար: Վասնզի, պէտք է մտնել, Հայր կոչումը, որուն մէջ կ'ամփոփուի Երեսնամեայ անտուգանքութիւնը, սոսկ հանձարեղօրէն ընտրուած լեզուի պատկեր մը է, ինչպէս կը թուին ենթադրել անհաւատութիւնէ անդամալուծուած այնքան քրիստոնեաներ, որոնք, ամբարտաւանօրէն կը մերժեն իրրեւ լուրջ ընդունիլ այդ խոստումը, կ'ապրին օրպէս թէ միայնակ ապրելով տիեզերքին մէջ: Երեսնամեայ, ինքը, բոլորովին ուրիշ զաղափար մըն է որ կազմած է անոր մասին՝ զոր Հայր կոչել կը սորվեցնէ մեզի: Երկրաւոր ընկերութեան մէջ Հայրը սիրով կը ստանձնէ իր զաւակներուն հոգը: զանոնք կը սնուցանէ, զգեստ և բնակարան կուտայ անոնց, զանոնք կը պահպանէ և կը պաշտպանէ և կը խրատէ: Երեսնամեայ տարիներուն իր թաղաւորութեան բոլոր անդամներուն վերաբերմամբ երկնքի Աստուծոյն գործունէութիւնը: Իր ընդարձակ ընտանիքին մէջ, ոչ մէկ անդամ է գրկուած ոչ մէկ բարիքէ: Քանի որ հրաւիրելով ըզմեկ «հանապազօր» հացը խնդրել իրմէ, այսինքն ինչ որ պէտք է մեզի իրրեւ ոգեպահիկ անունը, նովին իսկ խոստացած կ'ըլլայ տալ մեզի մեր կարեաց համեմատ (Մտթ. Զ. 11, 32): Այնքան գործաւոր է իր սէրը՝ զինքը փնտռողներուն հանդէպ, որ Աւետարանի արտայայտիչ բացատրութեան համեմատ, «մեր գլխուն բոլոր մազերն անգամ համրուած են» (Մտթ. Ժ. 30, 7, 10, 13): Աստուծոյ որդին ուրեմն իր անձէն ի բաց կը վանէ մտահոգութիւնները, որոնք կը հիւսնեն զինքը, և տխրութեան քող կը ձգեն իր կեանքին վրայ: (Մտթ. Զ. 25-34). «Մի՛ աշուհեալ տես հոգայցէք վասն վաղուի, զի վաղուի վասն իւր հոգացի, շատ է աւուրն չար իւր» (Մտթ. Զ. 34):

Եւ այդ կարեկից Հայրը ոչ միայն կը հոգայ մեր երկրաւոր պէտքերը, այլ նաեւ ի նկատի ունի մեր յաւիտենական փրկութիւնը: Վասնզի, ինչպէս ըսած է Երեսնամեայ օգտիցի մարդ, եթէ զաշխարհս

ամենայն շահեցի և զանձն իւր տուեցցի. կամ զի՞նչ տացէ մարդ փրկանս ընդ անձին իւրոյ (Մտթ. Ժ. 26): Այսպէս է ահա այն ոլորտը որուն մէջ այնքան ճոխ կերպով երեւան կուգայ առատաձեռնութիւնը մեր ճշմարիտ երջանկութեան միայն ցանկացող Աստուծոյն. անոնց որ կ'ուզեն՝ աշխարհ կը բաշխէ իր քարիքները (Մտթ. Է. 11), և այն Սուրբ Հոգին մանաւանդ որ հոգիին համար այն է ինչ որ են սնունդի կերակուրները մարմնին պահպանումին համար (Ղուկ. ԺԱ. 11-13): Ի՞նչ ապահովութիւն՝ այդքան մեծ և գործաւոր խնամ պաշտպան մը ունենալ, որուն վեհ և զթափ նկարագիրը կը հաստատուի արդէն այն խօսքով՝ զոր Տէրը սովորեցուց իր աշակերտներուն: «Հայր մեր որ յերկինս ես» (Մտթ. Զ. 9): Անիկա երկնից մէջ է. այսինքն անհուն է իր գործութիւնը. ինքն է որ կը թաւալեցնէ աստղերը իրենց ծիրերուն մէջ. ինքն է որ իր ձեռքին մէջ կը բռնէ երկիրը և մարդոց ճակատագիրները. ամբողջ տիեզերքը իր կարողութեամբ պարուրուած է. և սակայն այս արարիչ և վեհագոյն Աստուծոյ մեր Հայրն է, որ կ'ուզէ մեզի հետ մտերիմ յարաբերութեան մէջ մտնել, քանի որ կը զիջանի խառնուի մեր ամենօրեայ աշխատանքներուն, մեր վիշտերուն և ուրախութիւններուն և մեռած հոգեւորութիւններուն, քանի որ մեր ծառայութեան մէջ կը զննէ իր զանձներուն զեղումն լիութիւնը: Եթէ, բառին բուն իմաստով, իր զաւակներուն Հայրն է ան, որ կը հրաւիրէ զմեզ մօտենալ իր փառաց գահին, իր «յերկինս» թաղաւորելու իրողութիւնն իսկ կը ցուցնէ թէ ամբողջ աշխարհը գործիք մըն է միայն՝ զոր ինքը կը գործածէ՝ զինքը սիրողներուն բարւոյն համար լուի: Աւետարանի բոլոր առատութիւնները և օրհնութիւնները միթէ եղական ներուժութեամբ մը այս տարօրինակ և փառաւոր հակադրութեան մէջ է՝ որ կ'ամփոփուին:

(Շարունակելի)

Ժ. Գ.